

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ครั้งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ประวัติศาสตร์ไทยได้เข้าสู่สมัยแห่งการคืนชน เพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยให้พ้นจากการยึดครองของมหาอำนาจตะวันตก ความเคลื่อนไหวของประเทศในระบายนั้นเกือบทั้งหมดเป็นผลสะท้อนมาจากลัทธิจักรวรรดินิยมและการล่าอาณานิคมอย่างรุนแรง ความเคลื่อนไหวดังกล่าวปรากฏออกมาในรูปของการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยอย่างอารยประเทศทางตะวันตก อันได้แก่ การปฏิรูปการศึกษา ระบบกฎหมายและการศาล ระบบสังคม ระบบการคลัง การป้องกันประเทศ การปกครองภายใน ตลอดจนนโยบายในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศฯ สำหรับการปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลของไทยนั้น เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างมากเนื่องจากปัญหาในเรื่องที่ไทยต้องสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต(Extraterritorial Rights)ให้กับชาวต่างชาติ อันเนื่องมาจากการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงในสมัยรัชกาลที่ 4 ด้วยเหตุผลที่กฎหมายและระบบศาลของประเทศไทยยังมีความล้าสมัยอยู่มาก เป็นผลให้ไทยหรือสยามในขณะนั้นต้องสูญเสียเอกราชทางการศาล กล่าวคือไทยต้องจัดตั้งศาลกงสุลเพื่อชำระความในกรณีที่อยู่ความในคดีเป็นชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาติมหาอำนาจตะวันตกคือ ประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสที่เริ่มเข้ามาสร้างอิทธิพลในภูมิภาคแห่งนี้ นั้นเป็นเพราะความไม่เหมาะสมกับกาลสมัยของกฎหมายไทยเดิม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา¹ ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปกฎหมายการศาลและการยุติธรรมของไทย ในระยะเริ่มแรกให้มีความทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ โดยการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นเมื่อ วันที่ 25 มีนาคม ร.ศ. 110 (พ.ศ.2434) เพื่อจัดระบบวิธีพิจารณาความในศาลให้เป็นแบบใหม่ นอกจากนั้นในปี ร.ศ. 112 (พ.ศ.2436) ได้มีเจ้าพนักงานของรัฐอีกประเภทหนึ่งเกิดขึ้น คือ พนักงานอัยการ² เพื่อทำหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้องคดีต่อศาลและเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดระบบวิธีพิจารณาแบบใหม่ของศาล จึงได้มีการประกาศใช้กฎหมายวิธีสบัญญัติเพื่อใช้ไปพลางก่อน อันได้แก่พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2437) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน และ

¹ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2547). ประวัติศาสตร์กฎหมาย. หน้า 138.

² สุรินทร์ ถั่วทอง. (2525, เมษายน). “จากขกกระบัตรสู่อัยการ.” วารสารอัยการ, 3, 52. หน้า 51-57.

พระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ในปี ร.ศ. 115 (พ.ศ.2539) พร้อมกับการยกเลิกกฎหมายที่เป็นภาพลักษณ์แห่งความป่าเถื่อน โหดร้าย คือกฎหมายวิธีพิจารณาความแบบจารีตนครบาลโดยพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาล ในปี ร.ศ. 115 (พ.ศ.2539) พระราชบัญญัติลักษณะพยานฯ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความฯ ที่กล่าวข้างต้นทั้ง 2 ฉบับร่างขึ้นโดยอาศัยหลักกฎหมายของอังกฤษเป็นมูลฐาน ซึ่งถือเป็นกฎหมายที่ยอมรับเอาแนวคิด หลักปฏิบัติและระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษหรือระบบกฎหมาย Common law เข้ามาใช้ตลอดจนนำเอาแนวความคิดของหลักกฎหมายดังกล่าวเข้าไปปลูกฝังในโรงเรียนกฎหมายโดยการถ่ายทอดของนักกฎหมายที่จบการศึกษากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ อิทธิพลของกฎหมายอังกฤษตลอดจนนักกฎหมายส่วนใหญ่ที่จบการศึกษามาจากประเทศอังกฤษ ทำให้ทางปฏิบัติของศาลไทย คดีความที่ชี้ขาดตัดสิน ต่างนำเอาหลักกฎหมายอังกฤษมาปรับใช้แก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้น จนกระทั่งปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จึงมีการตัดสินใจครั้งสำคัญ คือการจัดทำประมวลกฎหมายต่างๆขึ้นตามแนวของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือระบบ Civil law และ มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 ซึ่งนอกจากจะทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความฯ ที่กล่าวข้างต้นทั้ง 2 ฉบับ ล้มผลบังคับไปแล้ว ยังมีผลทำให้กฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2437) ถูกยกเลิกไปโดยปริยายตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 มาตรา 4 กับ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.2477 มาตรา 4³ กฎหมายลักษณะพยานจึงรวมอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ประเทศไทยจึงเป็นประเทศที่มีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไปอย่างประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือระบบ Civil law และใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Offiziaklage หรือ Public Prosecution) อย่างประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย แต่หากจะพิจารณาให้ละเอียดเห็นได้ว่ารูปแบบของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างประเทศภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายนั้น การดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของความร่วมมือกันของทุก ๆ องค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงได้โดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popularklage หรือ Popular Prosecution) ของประเทศอังกฤษดั้งเดิมที่การดำเนินคดีอาญานั้น ทั้งผู้ฟ้องและผู้ถูกฟ้องต่างเป็นประชาชนด้วยกัน การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นการต่อสู้กันของคู่ความทำนองเดียวกันกับคดีแพ่ง อันเป็นแบบอย่างในประเทศไทยได้นำเข้ามาใช้นับตั้งแต่ได้มีการปฏิรูปกฎหมายในระยะเริ่มแรก ซึ่งเป็นการไม่สอดคล้องกันกับ

³วารกคดีพิบูลย์, พระ. (2512). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน (ชุดเรียนง่าย). หน้า 1.

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน อันถือเป็นอิทธิพลของระบบกฎหมายอังกฤษหรือระบบกฎหมาย Common law ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนการสอนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารวมทั้งกฎหมายลักษณะพยานในยุคแรกๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดโดยนักกฎหมายส่วนใหญ่ที่จบการศึกษามาจากประเทศอังกฤษ และยังคงมีผลต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

1.2 สมมติฐานของการศึกษา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแม้จะมีที่มาของกฎหมายมาจากหลักกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมายหรือ Civil Law แต่ทางปฏิบัติการดำเนินคดีอาญาของเรากลับมีลักษณะเป็นการต่อสู้กันของกลุ่มความทำนองเดียวกับการดำเนินคดีแพ่ง หรือการดำเนินคดีที่ใช้อยู่ในประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบ Common Law หลักกฎหมายและทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกันนำมาสู่ความสับสนต่อความเข้าใจในระบบกฎหมาย อันส่งผลโดยตรงต่อการบังคับใช้กฎหมายขององค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงระบบของการดำเนินคดีอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของนานาประเทศรวมทั้งความเป็นมาของการดำเนินคดีอาญาตลอดจนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศอังกฤษและประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาถึงความหมายหลักการแนวความคิดของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ตลอดจนอิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายลักษณะพยานทั้งที่ปรากฏในทางตำรา ทางแนวคำพิพากษาศาลฎีกา นับตั้งแต่ได้มีการเรียนการสอนในโรงเรียนกฎหมายมาจนถึงปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อหลักกฎหมายและหลักการดำเนินคดีในระบบกฎหมายตลอดจนอิทธิพลอื่นๆ ที่ส่งผลต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

1.4 ขอบเขตของการศึกษาและวิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะในส่วนของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเริ่มทำการศึกษาดังแต่ช่วงเวลาของไทยได้รับเอากฎหมายอังกฤษเข้ามาใช้คือ ตั้งแต่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ.

113 (พ.ศ. 2437) และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาวิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 (พ.ศ.2539) รวมทั้งเอกสารคำสอนทั้งในส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายลักษณะพยาน ตั้งแต่มีการเรียนการสอนในโรงเรียนกฎหมาย ตลอดจนแนวของคำพิพากษาฎีกาที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบกฎหมายอังกฤษซึ่งเป็นต้นแบบของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ที่ส่งผลต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในยุคที่มีประมวลกฎหมาย รวมทั้งอิทธิพลอื่นๆ ที่ส่งผลต่อบทบาทในการดำเนินคดีอาญาขององค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม

การศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการค้นคว้าวิจัยเอกสาร โดยจะศึกษาจาก ทฤษฎีแนวคิด ความเห็น และข้อเท็จจริงจากตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนข้อมูลจาก Internet

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงระบบของการดำเนินคดีอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของนานาประเทศรวมทั้งความเป็นมาของการดำเนินคดีอาญาตลอดจนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศอังกฤษและประเทศไทย
2. เพื่อให้ทราบถึงความหมายหลักการแนวความคิดของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และอิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายลักษณะพยานทั้งในทางตำรา ทางแนวคำพิพากษาฎีกา นับตั้งแต่ได้มีการเรียนการสอนในโรงเรียนกฎหมายมาจนถึงปัจจุบัน
3. เพื่อให้ทราบอิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อหลักกฎหมายและหลักการดำเนินคดีในระบบกฎหมายตลอดจนอิทธิพลอื่นๆ ที่ส่งผลต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย